

**Inventering av hasselsnokshabitat
utmed väg 155 längs sträckorna
Lilla Varholmen – Hällsviksvägen
samt Bur-Syrhåla i Torslanda**

Inventeringsrapport september 2011

**Leif Lithander
Avdelningen för Naturvård**

**Göteborgs Naturhistoriska Museum
Västarvet**

Bakgrund

Hasselsnoken *Coronella austriaca* omfattas av EUs habitatdirektiv bil.4 (Djur och växter av gemenskapsintresse som kräver noggrant skydd) som föreskriver att de miljöer (habitat) där arten lever och fortplantar sig inte får förstöras eller förändras (Artskyddsförordning (1998:179)). I Sverige klassas hasselsnoken som utrotningshotad och anges i rödlistan som sårbar (VU).

Uppdrag och syfte

Inför planerad breddning av väg 155 längs sträckorna Lilla Varholmen – Hällsviksvägen samt Bur-Syrhåla i Torslanda har Göteborgs Naturhistoriska Museum på uppdrag av Trafikverket Distrikt Väst inventerat förekomst av habitat lämpliga för hasselsnok längs med nämnda vägsträckor. Syftet var att bedöma om och i så fall i vilken grad vägbreddningen kan tänkas försämra förutsättningarna för hasselsnokens fortsatta existens i området.

Material och metoder

Inventeringen genomfördes 2011 09 16, en solig förhöstdag. Båda sidor om angivna vägsträckor besöktes till fots varvid lämpliga habitat identifierades och GPS-positionerades med handhållen GPS Garmin GPSmap 60CSx. Samtliga punkter överfördes till Friluftskartan Pro Västra Götaland samt Google Earth. Exempel på lämpliga habitat fotodokumenterades i syfte att ge en bild av dess karaktär.

Enbart områden som bedöms utgöra lämpliga hasselsnokshabitat längs de inventerade vägsträckorna behandlas i rapporten.

Längs sträckan Lilla Varholmen-Hällsviksvägen finns tre sådana ytor som benämns Norr om vägen, område A
Norr om vägen, område B
Område söder om vägen

Längs sträckan Bur-Syrhåla identifieras och benämns två ytor benämnda C resp. D

Lilla Varholmen-Hällsviksvägen

Norr om vägen, område A:

Område A utgörs av bergig terräng som löper knappt 1,8 km längs norra kanten av väg 155 i öst-västlig riktning och avgränsas av positionerna

57°42'28.86"N, 11°45'32.33"O och
57°42'35.58"N, 11°44'14.68"O.

Längs den långa, sydvända bergväggen har det förmodligen tidigare funnits ett flertal lämpliga övervintringsplatser från vilka djuren kunnat sprida sig i alla väderstreck. Anläggandet av vägen har inneburit att många av dessa spolierats och att spridningsvägen söderut stängts.

Den tätt trafikerade vägen utgör ett effektivt dräneringsdike för områdets hasselsnokspopulationer. Utsända feromoner från parningsvilliga honor söder om vägen har lockat hannar att förflytta sig i den riktning doften är som starkast och därmed ringla ut på vägen. Men praktiskt taget samtliga djur som försökt ta sig över har fallit offer för trafiken. Längs södra vägkanten löper dessutom en mur som utgör ett oöverstigligt

hinder för den kärlekskranke kavaljer som mot alla odds ändå lyckats med att helskinnad ta sig över vägbanan.

Norrut står område A i kontakt med en större, sammanhängande areal med goda livsmiljöer för hasselsnok. Om ormens hemorträtt i detta område vittnar fynd av arten i museets samlingar från år 1960 i Hästevik mindre än en kilometer rakt norr om vägen och ca halvannan kilometer från område A. Trots att hasselsnokspopulationen sannolikt under lång tid svårt åderlåtits, visar ett aktuellt fynd från samma lokal (Lennart Gustafson, Park & Natur muntl.) att arten alltjämt förekommer i området. Att populationen här dessutom torde vara ganska stor indikeras av ytterligare ett fynd som gjordes av Calluna AB (muntl.) i september 2011. Man kan nämligen förvänta att varje exemplar man träffar på endast utgör några procent av den faktiska populationen på fyndlokalen.

Uppe på höjden ca 40 m från vägen finns också gärdesgårdar som enligt museets erfarenhet innebär gynnsamma förutsättningar för föryngring. (Bild.1.)

Glest trädbevuxna hållmarker med ljung utgör den biotop där museet gjort flest fynd av hasselsnok. Här finner reptilerna många lämpliga uppehållsorter inne i ljungtuvor och djupt i bergsskrevor. Då de håller sig i stillhet och litar på sitt effektiva kamouflage är de extremt svåra att upptäcka.

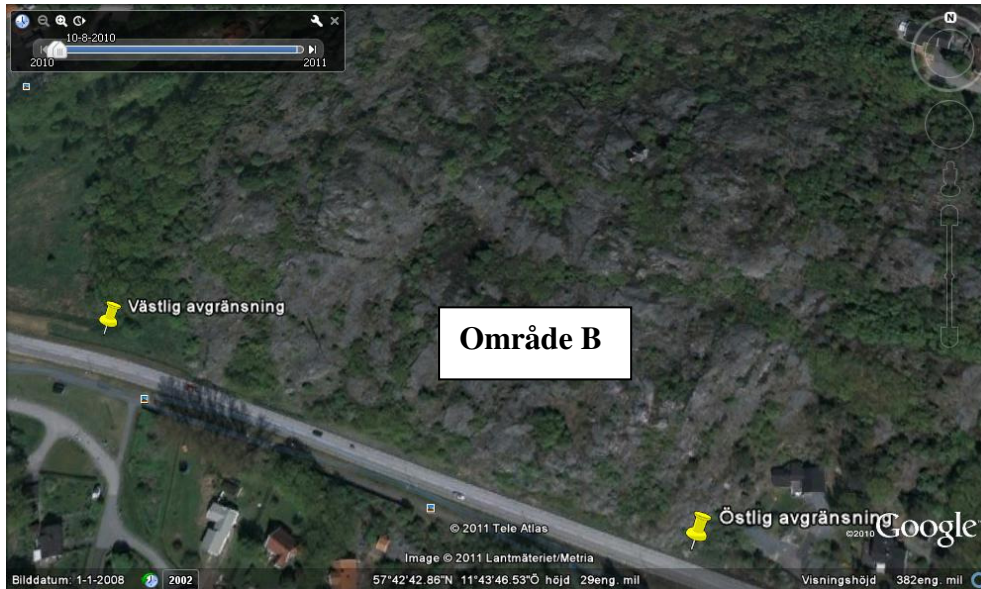
Bild 1.
57°42'29.47"N, 11°45'24.24"O

Gärdesgårdar med lövträd och buskar utgör goda sommarvisten för hasselsnok. Solbelysta stenar erbjuder värme och skydd från kråkfåglarnas hungriga ögon. Här kan ormarna tryggt lägga sig i bakhåll i avvaktan på att ett byte i form av någon intet ont anande skogs- eller kopparödla ska ha vägarna förbi. Den närbelägna skuggan från trädens och buskarnas lövverk uppfyller ett väsentligt krav på växelvarma reptilers livsmiljö. Här kan de, utan att behöva förflytta sig långt, reglera sin kroppstemperatur genom att snabbt komma i skydd när det börjar bli för varmt i solskenet.

Norr om vägen , område B

Området utgörs av en bergknalle med lämpligt habitat som i söder avgränsas av en knappt 800 m lång sträcka längs vägen mellan positionerna

57°42'39.47"N, 11°43'51.36"O och
57°42'42.32"N, 11°43'35.59"O

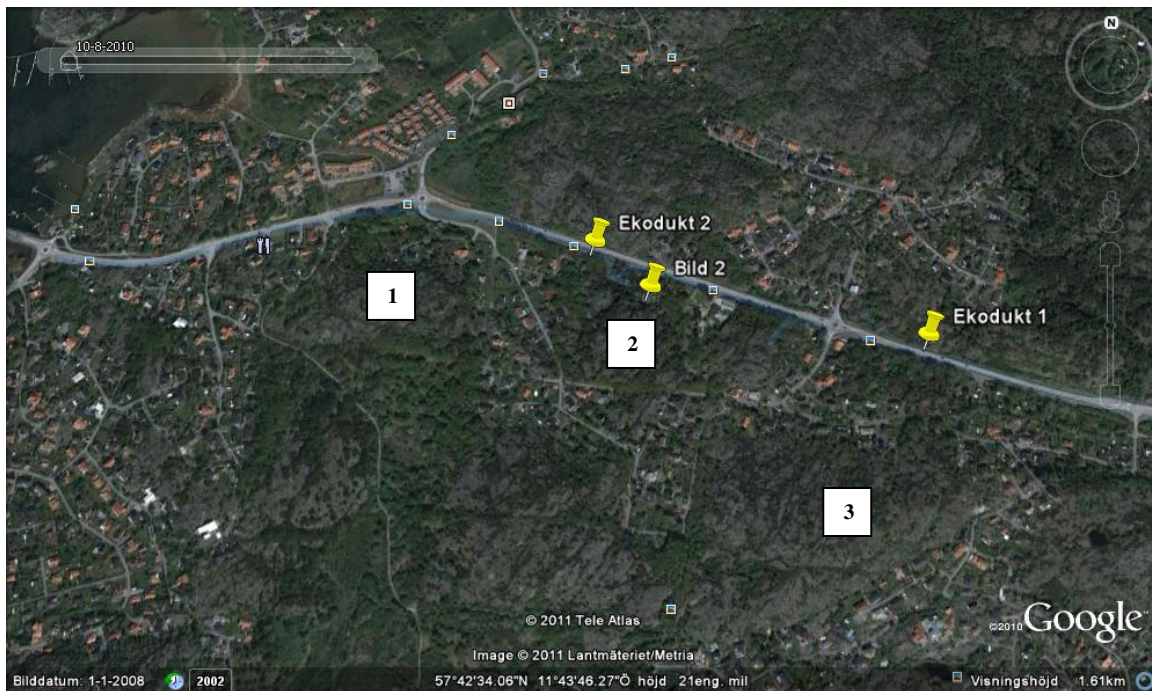

Område B avskiljs i öster från A av väg och villaområde. Att även glest trafikerade vägar utgör spridningsbarriärer för hasselsnok är ställt utom allt tvivel, men om och i så fall vilken grad villaområden hindrar ormarnas vandringar är okänt.

Genom området löper kraftledningar. Rójningar i kraftledningsgatan kan innebära en fördel för hasselsnoken genom att igenväxning förhindras.

Området söder om vägen

På tre ställen når lämpliga hasselsnokshabitat fram till båda sidor om vägen. Även söder om den finns goda hasselsnokshabitat. Två aktuella fynd, ett från Majvik (Artportalen) och ett från Djurö fyrs väg (Artdatabankens observationsdatabas) ger besked om artens förekomst i området.

Tre bergknallar (1, 2, och 3 på satellitbilden ovan) har goda hasselsnokshabitat. Dessa avskärs från områdena A och B i norr genom att vägen hindrar ormarnas rörelse i nord-sydlig riktning.

Bild 2.

Bild 2. Vy NNO. 57°42'36.83"N, 11°43'52.34"O

Från den ljunghädda höjden 60 meter söder om vägen skapas en illusion av en sammanhängande, vidsträckt hasselsnoksbiotop. Men vägräcket i bildens mitt drar snart undan förlåten och avslöjar obarmhärtigt det verkliga förhållandet – nära men ändå ack så fjärran för den hasselsnok som försöker nå kontakt med artfränderna på andra sidan järnridån.

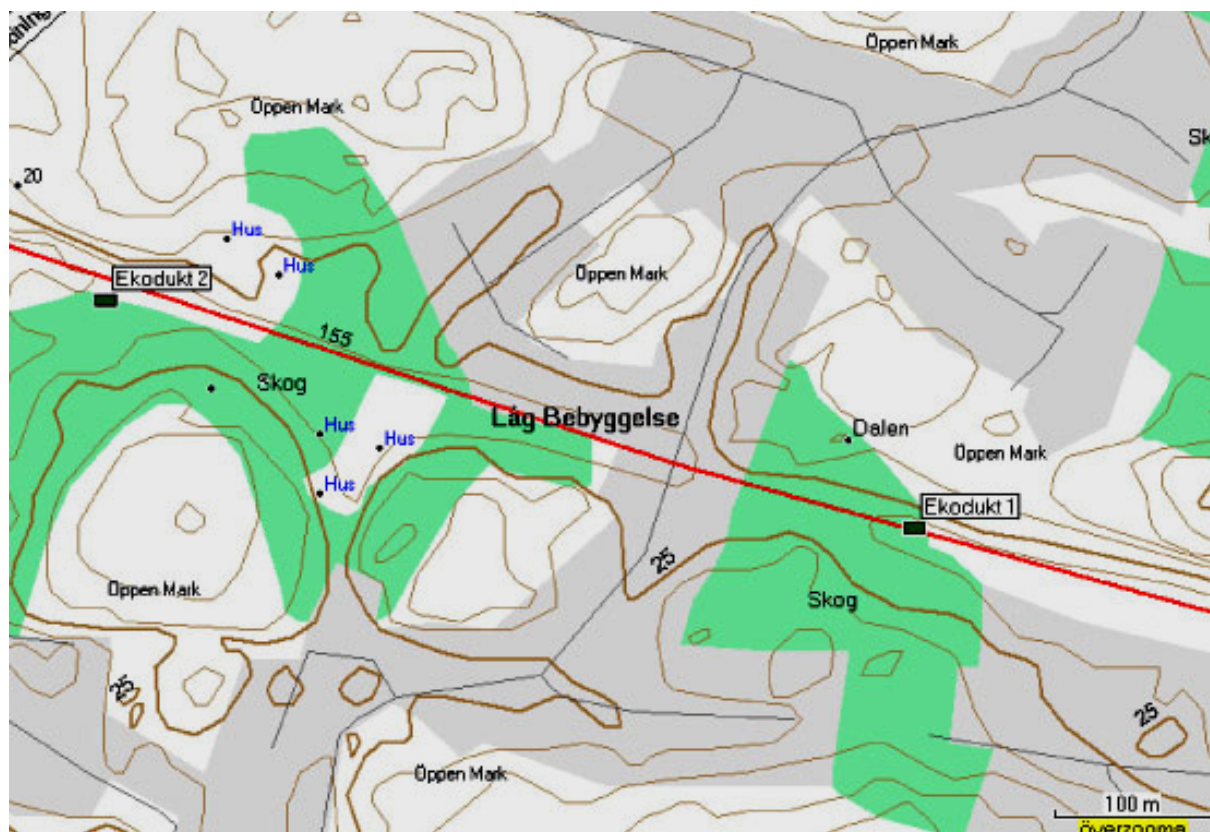
Kunskapen om hasselsnokens rörelsemönster i landskapet är mycket bristfällig, men man kan misstänka att arten under sina vandringar kommer närmast vägen vid de partier där habitatet når ända fram till den. Upprättande av någon form av tunnlar under vägbanan vid dessa partier skulle i så fall åter möjliggöra djurens rörelse i nord-sydlig riktning. Huruvida ormarna kommer att använda sig av tunnlar är omöjligt att i dagsläget sätta om, men utan dem är de definitivt inlåsta i sina begränsade ytor med gradvis tilltagande inavel som följd. Den nuvarande muren längs med vägens södra sida hindrar inte djur att norrifrån bege sig ut i vägbanan. I samband med breddningen av vägen bör även vandringshinder längs vägens norra sida uppföras.

Vid punkterna

Ekodukt 1; N57 42.574, E 11 44.340 (NRT) och

Ekodukt 2; N57 42.652, E 11 43.821 (NRT)

kan det södra området via tunnlar bringas i kontakt med område A resp. B.

Bur-Syrhåla

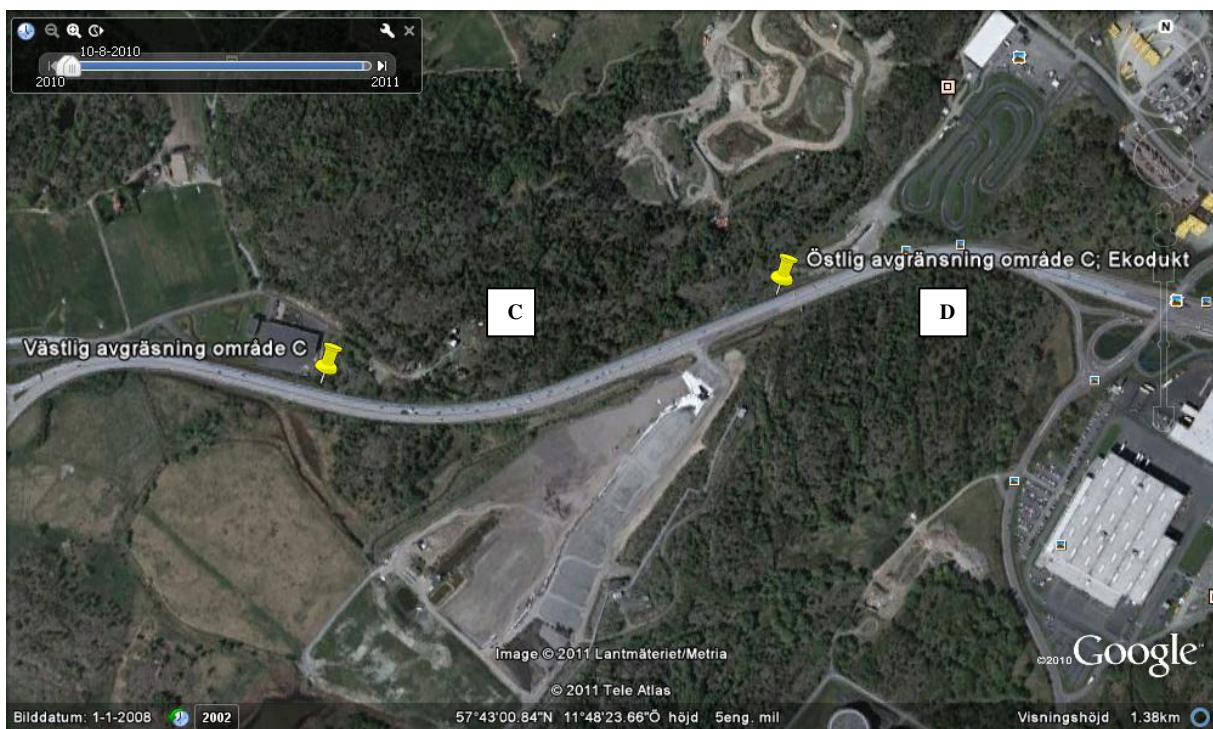
Område C utgörs av bergsområdet omedelbart norr om väg 155 mellan positionerna

57°42'59.69"N, 11°48'0.69"O och

57°43'04.34"N, 11°48'36.37"O

Det utgör den sydligaste delen av ett större område med lämpliga hasselsnokshabitat. Här förekommer hasselsnok och en hona noterades vid museets inventering av området 2009 08 12, ca 250 m rakt norr om den västliga avgränsningspunkten.

Område D utgörs av en kilometerlång bergsrygg som sträcker sig i sydvästlig riktning och som i norr begränsas av väg 155 och i öster av Hamneviksvägen. Området erbjuder lämpliga habitat men isoleras från område C på grund av vägen. Vid den östliga avgränsningspunkten skulle en ekodukt kunna knyta samman områdena C och D.

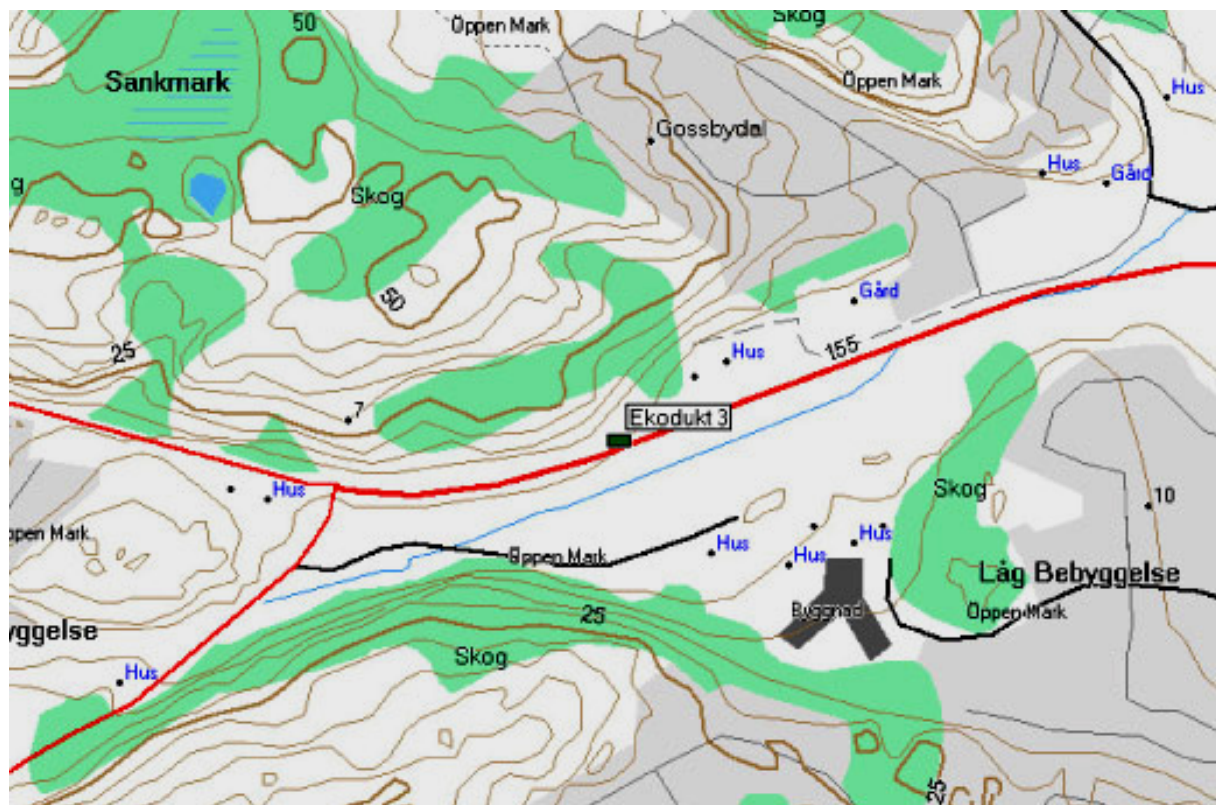

Norra sluttningen av område D. Bergtäkt här naggat området ytterligare i kanten.

Vy från norr mot höjden i område D

Ekodukt 3: N57 42.480, E11 45.532 (NRT)

Sammanfattning och slutsats

Det finns inga lämpliga övervintringslokaler för hasselsnok i omedelbar anslutning till väg 155. En breddning av vägen innebär således ingen risk för att sådana förstörs. Visserligen innebär en bredare vägbanan att ormar som försöker ta sig över får längre sträcka att förflytta sig och därmed tvingas exponera sig under längre tid, men eftersom dödligheten för de djur som vågar försöket ändå torde vara näst intill hundra procentig, adderas knappast någon ytterligare risk.

Med undantag av den planerade bergtäkten längs område D:s norra sluttning orsakar anläggningen av bussfil längs väg 155 inte någon ytterligare förlust av lämpliga hasselsnokshabitat. Breddningen bedöms således inte försämra förhållandena för de i området förekommande hasselsnokspopulationerna mer än vad den befintliga vägbanan redan gör.

Tvärtom skulle vägbreddningen kunna förbättra förutsättningarna för arten, förutsatt att den kompletteras med vandringshinder längs vägkanterna utmed de sträckor där det finns hasselsnoksbiotoper på båda sidor om vägen. På så sätt skulle antalet trafikdödade ormar kunna reduceras väsentligt. Halva arbetet är faktiskt redan utfört. En stor del av den södra vägkanten vid Lilla Varholmen-Hällsviksvägen är i dagsläget försedd med en hög mur. Om även den norra vägkanten förses med ett liknande hinder i kombination med ekodukter på strategiskt placerade ställen kan breddningsåtgärderna få en positiv effekt på hasselsnokspopulationerna.

Även vid Bur-Syrhåla finns redan en mur längs ena vägkanten som på motsvarande sätt skulle kunna kompletteras med vandringshinder längs den andra i kombination med en ekodukt.

Om hasselsnokarna kan återta något av sina forna vandringar minskar risken för inavelsdepression och populationernas vitalitet förbättras.